

ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ

2007

Τα μεγάλα προβλήματα όπως η εκπαίδευση των μελών της ελληνικής μειονότητας, η θρησκευτική της ελευθερία, η απόδοση στους δικαιούχους των ιδιωτικών, κοινοτικών και εκκλησιαστικών περιουσιών, η μη υλοποίηση από την αλβανική πλευρά των δεσμεύσεων για τα ανθρώπινα και μειονοτικά δικαιώματα, η τρομοκρατία εναντίον παραμένουν άλυτα και εντείνονται. Μάλιστα μέσα στο εθνικιστικό κλίμα που αναπτύσσεται στην Αλβανία, μια σειρά από ενέργειες της αλβανικής κυβέρνησης στράφηκαν κατά της ελληνικής μειονότητας με στόχο την οριστική απομάκρυνση του ελληνικού πληθυσμού.

Στην Πανεπιστημιακή Ομοσπονδία Αμερικής πιστεύουμε ότι το ζήτημα της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία, πρέπει να αποτελεί κυρίαρχο θέμα στις ελληνοαλβανικές σχέσεις, στις διαπραγματεύσεις της Αλβανίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ως ζήτημα εξέλιξης ή όχι της σχέσης των δύο πλευρών και της προόδου με άλλους ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς (ΟΗΕ, ΝΑΤΟ, ΟΑΣΕ.).

Συνεπώς ο κυριότερος στόχος θα πρέπει να είναι ο σεβασμός και η πλήρης άσκηση των πολιτικών, πολιτιστικών, εκπαιδευτικών δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας. Οι εθνικές μειονότητες και ειδικότερα η ελληνική μειονότητα δεν είναι περιθωριακό στοιχείο των κρατών της Βαλκανικής χερσονήσου και της Αλβανίας αλλά ένα δημιουργικό της τμήμα. Υπό τον όρο αυτό είναι αναγκαίος ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας όπως εγγυώνται οι διεθνείς οργανισμοί, συμβάσεις και συνθήκες, αλλά και η αλβανική νομοθεσία. Και σ' αυτό κλίμα εντάσσεται αυτή η πρωτοβουλία μας με την έκδοση αυτού του βιβλίου, πρωτοβουλία η οποία ελπίζουμε να βρει πολλούς και σημαντικούς συμπαραστάτες.

Η κατοχύρωση των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας

Τα δικαιώματα της ελληνικής μειονότητας, σε επίπεδο Πρωτοκόλλων με την Αλβανία και τις Μεγάλες Δυνάμεις προκύπτουν από διεθνή κείμενα καθώς και μέσα από τα ισχύοντα κείμενα προστασίας θα μπορούσαν να χωριστούν σε δύο μέρη, το γενικό και το ειδικό¹. Στο γενικό εντάσσονται τα δικαιώματα που έχουν πεδίο εφαρμογής σε όλα τα μέλη όλων των μειονοτήτων. Δηλαδή, εξ αιτίας της μειονοτικής ιδιότητας υπάρχουν κάποια δικαιώματα, τα οποία, λόγω της γενικής φύσεως και του εύρους τους, μπορούν να τύχουν εφαρμογής οπουδήποτε υπάρχουν μειονότητες. Τέτοια δικαιώματα είναι:το

¹ Βλ. Διακοφωτάκης, Γ. «Περί Μειονοτήτων κατά το Διεθνές Δίκαιο», Πάντειο Πανεπιστήμιο, Διδακτορική Διατριβή Αθήνα 1999.

δικαίωμα του αυτοπροσδιορισμού², η επιλογή μεταχειρίσεως³, η ελεύθερη και διασυνοριακή επικοινωνία⁴, η ατομική και από κοινού άσκηση ειδικών δικαιωμάτων⁵, η ίδρυση συλλόγων⁶, η συμμετοχή στην ζωή της χώρας⁷, η συμμετοχή σε αποφάσεις που αφορούν τις μειονότητες⁸, ο σεβασμός της πληθυσμιακής συνθέσεως και των ορίων των μειονοτικών περιοχών⁹, η ίδρυση πολιτικών κομμάτων¹⁰, η αυτονομία των μειονοτήτων¹¹.

Στο ειδικό μέρος της μειονοτικής προστασίας εντάσσονται τα δικαιώματα που έχουν πεδίο εφαρμογής στα μέλη των μειονοτήτων με επιμέρους χαρακτηριστικά. Δεν πρόκειται, δηλαδή, για μια γενική εφαρμογή των δικαιωμάτων αυτών σε κάθε είδους μειονότητα αλλά για την κατ'επιλογή εφαρμογή ενός εκάστου σε κάθε μειονότητα. Τέτοια δικαιώματα είναι: εθνοτικά / πολιτιστικά δικαιώματα¹², θρησκευτικά δικαιώματα¹³, γλωσσικά δικαιώματα¹⁴ και εκπαιδευτικά δικαιώματα¹⁵. Όμως, τα πιο πάνω κείμενα έχουν διαφορετική ή και καθόλου νομική ισχύ και διακρίνονται από ένα ανομοιογενές λεξιλόγιο. Τα περισσότερα παραμένουν στο επίπεδο αρχών, κατευθύνσεων, πολιτικών δεσμεύσεων, προτροπών και συστάσεων. Ακόμα και στις λίγες εκείνες περιπτώσεις που μπορεί να υπάρξουν νομικές δεσμεύσεις η ασάφεια των κειμένων περιπλέκει την ερμηνεία τους. Οι διαφωνίες ανάμεσα στους νομικούς διεθνολόγους είναι πολλές και συνεχείς. Η γενικότητα, η ασάφεια, η πολυπλοκότητα, η αντιφατικότητα και η επιλεκτική ερμηνεία των νομικών κειμένων θα αναδειχτεί σε ακόμα πιο μεγάλο βαθμό στο επόμενο κεφάλαιο που εξετάζει το δικαίωμα της Αυτοδιάθεσης.

18.1 Διεθνή ή προστασία

Η προστασία των μειονοτήτων ως αντικείμενο συμβατικών ρυθμίσεων εμφανίστηκε μόλις μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όχι όμως με οικουμενικού χαρακτήρα κείμενα, αλλά με *ad hoc* συνθήκες για την προστασία συγκεκριμένων μειονοτήτων που προέκυψαν μετά τη δημιουργία πολλών νέων κρατών και τις συνοριακές ανακατατάξεις που επήλθαν με τη λήξη του πολέμου. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η στάση της διεθνούς κοινότητας υπήρξε ιδιαίτερα αρνητική ως προς την αναγνώριση μειονοτικών

²Βλ. ΔΑΣΕ/Κοπεγχάγης,παρ.32, Όργανο ΚΕΠ,άρθρο 2 και Σύμβαση-Πλαίσιο,άρθρο 3.1

³Βλ. Διακήρυξη ΟΗΕ (1992), άρθρο 3.2

⁴Βλ. ΔΑΣΕ/Βιέννης,παρ31και Διακήρυξη ΟΗΕ,άρθρο 2.5

⁵ Βλ. Διακήρυξη ΟΗΕ,άρθρο 3.1, Όργανο ΚΕΠ,άρθρο 3, Σύμβ.-Πλαίσιο, άρθρο 3.2

⁶ Βλ. Διακήρυξη ΟΗΕ,άρθρο 2.4, ΔΑΣΕ/Κοπεγχάγης,παρ.32.6 και Σύμβαση-Πλαίσιο,άρθρα 7,17

⁷ Βλ. Διακ. ΟΗΕ,άρθρα 2.2,4,5 και Όργανο ΚΕΠ,άρθρο 20

⁸ Βλ. ΔΑΣΕ/Κοπεγχάγης,παρ.35, Διακ. ΟΗΕ,άρθρο2.3, ΚΕΠ,άρθρο22 και Σύμβ.-Πλαίσιο,άρθρο 15

⁹ Βλ. ΔΑΣΕ/Ελσίνκι,1992,αποφάσεις,τίτλος VI,παρ.27, ΚΕΠ,άρθρο 9 και Σ-Π.άρθρο 16

¹⁰ Βλ. ΚΕΠ, άρθρο21

¹¹ Βλ. ΔΑΣΕ/Κοπ.,παρ.35 και ΚΕΠ,άρθρο22

¹² Βλ. ΔΑΣΕ/Βιέννης,παρ.59 και ΔΑΣΕ/Κοπ.,παρ32

¹³ Βλ. ΔΑΣΕ/Βιέννης,παρ.16, ΔΑΣΕ/Κοπ.,παρ. 32.3 και Σ-Π,άρθρο 8

¹⁴ Βλ. ΔΑΣΕ/Κοπ.,παρ.32,34, Διακ. ΟΗΕ,άρθρα 2.1,ΚΕΠ,άρθρα 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, Σ-Π,άρθρα 10,11 και ο Ευρωπαϊκός Χάρτης των Περιφερειακών ή Μειονοτικών Γλωσσών.

¹⁵ Βλ. Σύμβαση ΟΥΝΕΣΚΟ,άρθρο 5, ΔΑΣΕ/Κοπ.,παρ. 32.3,34, Διακ. ΟΗΕ,άρθρο 4.4, ΚΕΠ,άρθρο17,18 και Σ-Π,άρθρο 13

δικαιωμάτων, καθώς οι ναζί είχαν χρησιμοποιήσει τις πολυάριθμες γερμανόφωνες μειονότητες που ζούσαν σε διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες (Πολωνία, Τσεχοσλοβακία, Βαλτικές Δημοκρατίες) για την προώθηση των επεκτατικών τους στόχων. Άλλωστε, η εκδίωξη από τους ίδιους τους συμμάχους 12-14 εκατομμυρίων γερμανόφωνων από τα εδάφη που απελευθερώθηκαν,¹⁶ δεν άφηνε και πολλά περιθώρια για ενασχόληση με τέτοια ζητήματα.

Όσο αφορά την νομική προστασία των μειονοτήτων, πρέπει να τονιστεί ότι το θετικό διεθνές δίκαιο δεν αναγνωρίζει δικαιώματα μειονοτήτων.

Στα πρώτα κείμενα οικουμενικής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν υπήρχε καμιά αναφορά σε μειονότητες.¹⁷ Προβλέπονται δικαιώματα των ατόμων που ανήκουν σε μειονότητες σαν μέρος της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Συνεπώς, αναγνωρίζονται ατομικά δικαιώματα και όχι δικαιώματα ομάδας ή συλλογικά δικαιώματα¹⁸. Ωστόσο επιτρέπεται και η από κοινού με άλλους άσκηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται.

Στον ΟΗΕ, έχουμε έμμεσες κυρίως αναφορές στον Καταστατικό Χάρτη(1945), στην Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του ανθρώπου (1948) καθώς και στα δύο Διεθνή Σύμφωνα του 1966, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα που τέθηκε σε ισχύ το 1976 και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα. Το 1947 δημιουργήθηκε η Υποεπιτροπή για την Πρόληψη και την Προστασία των Μειονοτήτων που λειτουργεί μέχρι σήμερα μέσα στα πλαίσια της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ. Τα σημαντικότερα κείμενα του Οργανισμού που αναφέρονται κάπως πιο συγκεκριμένα στις μειονότητες θεωρούνται η Σύμβαση για την Πρόληψη και Τιμωρία του Εγκλήματος της Γενοκτονίας (1948), η Διακήρυξη για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων (1963), η Διεθνής Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των Μορφών Φυλετικών Διακρίσεων (1965) και η Διακήρυξη για τα Δικαιώματα των Ατόμων που Ανήκουν σε Εθνικές, Θρησκευτικές και Γλωσσικές Μειονότητες (1992).

Στο *Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα* (1966)¹⁹ όπου στο άρθρο 27 προβλέπονται τα ακόλουθα: «*Στα Κράτη εκείνα, όπου υπάρχουν εθνικές, θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες, τα πρόσωπα που ανήκουν σε τέτοιες μειονότητες θα έχουν το δικαίωμα, από κοινού με τα άλλα μέλη της ομάδας, να απολαμβάνουν του πολιτισμού τους, να ασκούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα ή να χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους*». Η συγκεκριμένη διάταξη στην πραγματικότητα δεν αφορά τις μειονότητες ως συλλογικές οντότητες αλλά τα πρόσωπα που ανήκουν σ'αυτές, εξαιρώντας έτσι κάθε μορφή συλλογικής δράσης που δεν θα αποτελούσε

¹⁶ De Zayas A.: *International Law and Mass Population Transfers*, 16 Harvard ILJ 207 (1975), σελ. 227-242.

¹⁷ Η Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (UNGA Res. 217A (III) της 10^{ης} Δεκεμβρίου 1948) δεν κάνει κάποια ειδικότερη αναφορά στις μειονότητες, παρά το ότι η Υποεπιτροπή για τις Μειονότητες της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ προετοίμασε σχέδιο άρθρου που θα αναφερόταν στην προστασία των μειονοτήτων (UN Doc. E/CN.4/52 της 6^{ης} Δεκεμβρίου 1947).

¹⁸ Το μοναδικό συλλογικό δικαίωμα που μπορεί να αναγνωριστεί σε μια ομάδα (λαό) κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, είναι το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, το οποίο θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο.

¹⁹ *International Covenant on Civil and Political Rights*, 999 UNTS 171, 6 ILM 368 (1967).

άθροισμα «επιτρεπτών» ατομικών δραστηριοτήτων.²⁰ Στα μειονεκτήματα της συγκεκριμένης διάταξης είναι και το ότι από τη διατύπωση επαφίεται στα ίδια τα κράτη να καθορίσουν αν στο έδαφός τους υπάρχουν μειονότητες ή όχι, ενώ η ανυπαρξία ενός αποδεκτού ορισμού της μειονότητας συνιστά εμπόδιο για την ουσιαστική εφαρμογή, όχι μόνο της συγκεκριμένης, αλλά οποιασδήποτε προστατευτικής διάταξης για τις μειονότητες.

Αναφορά θα πρέπει να γίνει και στη *Σύμβαση του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων*,²¹ με το Άρθρο 5 της οποίας τα κράτη - μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να απαγορεύσουν και να εξαλείψουν τις φυλετικές διακρίσεις και "... να εγγυηθούν το δικαίωμα καθενός, χωρίς διάκριση φυλής, χρώματος ή εθνικής προέλευσης για ισότητα ενώπιον του νόμου", εξειδικεύοντας τα ανωτέρω στο δικαίωμα ίσης μεταχείρισης ενώπιον των δικαστικών και διοικητικών αρχών, στην προστασία από την κρατική βία και στα πολιτικά δικαιώματα. Στα οικουμενικά κείμενα προστασίας των μειονοτήτων θα πρέπει ακόμη να προστεθεί και η *Διακήρυξη για τα Δικαιώματα Προσώπων που ανήκουν σε Εθνικές, Θρησκευτικές και Γλωσσικές Μειονότητες*,²² η οποία όμως δεν αναγνωρίζει τις μειονότητες ως φορείς, αλλά καταγράφει τα δικαιώματα των προσώπων που ανήκουν σ'αυτές, ενώ έχοντας υιοθετηθεί με ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, δεν έχει την απαιτούμενη νομική δεσμευτικότητα²³ ώστε να αποτελέσει ένα κείμενο αναφοράς για την οικουμενική προστασία των μειονοτήτων.

18.2 Το Θεσμικό πλαίσιο στην Ευρώπη

Την έλλειψη προστατευτικών διατάξεων σε οικουμενικό επίπεδο ήρθαν να καλύψουν συμβατικά κείμενα σε περιφερειακό επίπεδο. Πρωτοπόρα σ'αυτές τις διεργασίες υπήρξε η Ευρωπαϊκή Ήπειρος η οποία πολύ νωρίς ενεργοποιήθηκε στην προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Α. Το Συμβούλιο της Ευρώπης

Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στο Συμβούλιο της Ευρώπης όσον αφορά τα μειονοτικά δικαιώματα και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου η οποία αποτελεί πρότυπο συστήματος διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε περιφερειακό και οικουμενικό επίπεδο. Συγκεκριμένα προβλέπει αρίθμηση δικαιωμάτων καθώς και μια διαδικασία προσφυγής στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε περίπτωση που τα δικαιώματα αυτά

²⁰ Millennium Summit Multilateral Treaty Framework: An Invitation to Universal Participation, United Nations, 2000, σελ. 15-18. Human Rights Committee, General Comment No. 23 (50) on Article 27, 15 HRLJ 233 1994. Nowak M.: The Activities of the UN Human Rights Committee: Developments from August 1, 1992 to July 31, 1995, 16 HRLJ 377 (1995), σελ. 379 επ.

²¹ International Convention on the Elimination of all Forms of Racial Discrimination (1966), 660 UNTS 195.

²² Declaration on the Rights of Persons belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, UNGA Res. 47/135 της 18^{ης} Δεκεμβρίου 1992, 32 ILM 911 (1993).

²³ Σύμφωνα με το Αρθ. 10 του Χάρτη του ΟΗΕ, τα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης δεν έχουν δεσμευτική ισχύ έναντι των μελών ή των άλλων οργάνων του ΟΗΕ, αλλά αποτελούν απλές συστάσεις. Brownlie I.: Principles of Public International Law, Clarendon Press, Oxford, 1990, σελ. 14.

θεωρείται ότι παραβιάζονται. Να αναφέρουμε επίσης τον Ευρωπαϊκό Χάρτη των Περιφερειακών ή Μειονοτικών Γλωσσών (1992) και την πολύ σημαντική Σύμβαση - Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων (1995).

Η υιοθέτηση της *Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου* (ΕΣΔΑ),²⁴ που διαρκώς εξελίσσεται με την δημιουργία Προσθέτων Πρωτοκόλλων, παρέχει σε όλους του ευρωπαίους πολίτες ένα αποτελεσματικό πλαίσιο για την διαφύλαξη και προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών.²⁵ Αν και η Σύμβαση δεν αναφέρεται ρητά στις μειονότητες. Το Άρθρο 14 προβλέπει ότι "*Η απόλαυση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που καταγράφονται σ' αυτή τη Σύμβαση θα εξασφαλίζεται χωρίς διάκριση για κανένα λόγο, όπως φύλο, φυλή, χρώμα γλώσσα, θρησκεία πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, εθνική ή κοινωνική προέλευση, συσχέτιση με μια εθνική μειονότητα ...*", διασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό ότι οι κάθε μορφής μειονότητες ή μειονεκτούσες πληθυσμιακές ομάδες δεν θα τυγχάνουν δυσμενούς διακριτικής μεταχείρισης όσον αφορά την άσκηση των δικαιωμάτων τους. Μια πολύ πρόσφατη εξέλιξη που θα πρέπει να αναφερθεί είναι το *12^ο Πρωτόκολλο* στην ΕΣΔΑ που επεκτείνει την απαγόρευση των διακρίσεων του Άρθρου 14 σε κάθε δικαίωμα και όχι μόνο στα δικαιώματα που κατοχυρώνονται από την ΕΣΔΑ αλλά δεν έχει τεθεί ακόμη σε ισχύ.

Ωστόσο, το πιο αναλυτικό κείμενο για την προστασία των μειονοτήτων που έχει εμφανισθεί μέχρι σήμερα παγκοσμίως είναι η *Συνθήκη Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων*²⁶ που υιοθετήθηκε το 1995. Η Συνθήκη είναι το πρώτο νομικά δεσμευτικό κείμενο Ευρωπαϊκής προέλευσης που αφορά την προστασία των εθνικών μειονοτήτων. Περιλαμβάνει μια εκτεταμένη καταγραφή και ανάλυση μειονοτικών δικαιωμάτων και ελευθεριών που όμως, με πολύ προσεκτική διατύπωση, παρέχονται στα πρόσωπα που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες και όχι στις ίδιες τις μειονότητες. Ουσιαστικά, αυτό το κείμενο αναλύει τα δικαιώματα της ΕΣΔΑ, υπό το πρίσμα των εθνικών μειονοτήτων, συμπληρώνοντάς τα με ορισμένα νέα που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες πρακτικές παραβίασης δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες (πχ. η δυνατότητα χρήσης του επωνύμου στην μειονοτική γλώσσα και η επίσημη αναγνώρισή του που προβλέπεται από το Αρθ. 11 § 1). Αν και η Συνθήκη δεν προχωρά στην αναγνώριση των μειονοτήτων ως συλλογικών φορέων και στην παραχώρηση συλλογικών δικαιωμάτων προς αυτές, δεν πρέπει ωστόσο να παραγνωριστεί η εκτενέστατη καταγραφή ατομικών μειονοτικών δικαιωμάτων, πολλά εκ των οποίων ασκούνται συλλογικά. Εξάλλου, στο Αρθ. 1 της Συνθήκης τονίζεται ότι η προστασία των εθνικών μειονοτήτων αποτελεί εγγενές τμήμα της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενώ και στο προοίμιο αναφέρεται ότι οι αρχές που προστατεύονται και οι υποχρεώσεις που απορρέουν εξ' αυτών έχουν ως στόχο τη διασφάλιση της αποτελεσματικής προστασίας των εθνικών μειονοτήτων (εδάφιο 12).

²⁴ ETS No 5, Strasbourg, 1948.

²⁵ Περράκη Σ.: Διαστάσεις της Διεθνούς Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τ. Α', Ηνωμένα Έθνη - Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 1998, σελ. 88 επ.

²⁶ Framework Convention for the Protection of National Minorities, ETS No. 157, Strasbourg, 1-2-1995.

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι παρ'ότι δε γίνεται αναφορά στις μειονότητες ως τέτοιες, τα ατομικά δικαιώματα που παρέχονται έχουν ως σκοπό και την προστασία των μειονοτήτων ως συλλογικών φορέων.

Ένα άλλο σημαντικό κείμενο για την προστασία των μειονοτήτων που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης, περιορισμένο ωστόσο ως προς το αντικείμενό του, είναι ο *Ευρωπαϊκός Χάρτης Τοπικών ή Μειονοτικών Γλωσσών*,²⁷ που όμως δε δεσμεύει τα παρευξείνια κράτη, καθώς μόνο η Αρμενία τον έχει επικυρώσει. Σήμερα η μειονότητα θεωρείται ως «*από πάντα αναγνωρισμένη ως εθνική*»²⁸ από το Συμβούλιο της Ευρώπης κάτι που καταδεικνύει το ιδιαίτερο ιδεολογικό βάρος της ύπαρξης μιας ελληνικής μειονότητας στις σχέσεις Ελλάδας-Αλβανίας.

B. Ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ)

Ιδιαίτερα δραστήρια στην ενασχόληση με την προστασία των μειονοτήτων υπήρξε η Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ), η οποία μετεξελίχθηκε σε Οργανισμό (ΟΑΣΕ). Αν και η νομική υφή των κειμένων που υιοθετούνται στο πλαίσιο του ΟΑΣΕ είναι πολύ χαλαρή και όπως όλοι οι εμπλεκόμενοι επισημαίνουν, οι υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη είναι πολιτικού και όχι νομικού χαρακτήρα,²⁹ ωστόσο, στο πλαίσιο του Οργανισμού, έχουν υιοθετηθεί κείμενα που αποτέλεσαν σημεία αναφοράς για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εντός και εκτός του Οργανισμού. Έτσι, έχουμε κατά χρονολογική σειρά την Τελική Πράξη του Ελσίνκι (1975), το Καταληκτικό Κείμενο της Βιέννης (1989), το Κείμενο της Κοπεγχάγης για την Ανθρώπινη Διάσταση (1990), την Χάρτα των Παρισίων για Μια Νέα Ευρώπη (1990) και το Κείμενο του Ελσίνκι (1992). Στα κείμενα του ΟΑΣΕ σχετικά με τις μειονότητες, ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στα συμπεράσματα των Επιτροπών Ειδικών που ασχολήθηκαν με ζητήματα μειονοτικών δικαιωμάτων και να χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: Αυτά που αφορούν γενικά ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων και απαγόρευσης των διακρίσεων και αυτά που αναφέρονται συγκεκριμένα στις μειονότητες. Από την πρώτη κατηγορία ιδιαίτερης αναφοράς χρήζει η *Τελική Πράξη του Ελσίνκι*³⁰ που διακηρύσσει τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με ιδιαίτερη αναφορά στα δικαιώματα των προσώπων που ανήκουν στις εθνικές μειονότητες. Επίσης, το *Καταληκτικό Κείμενο της Βιέννης*,³¹ όπου αφιερώνεται αρκετά μεγάλη έκταση στην καταγραφή των βασικών παραμέτρων της θρησκευτικής ελευθερίας και των σχετικών υποχρεώσεων που απορρέουν για τα κράτη όσον αφορά τη συμπεριφορά τους απέναντι σε θρησκευτικές κοινότητες και στους πιστούς.

²⁷ European Charter for Regional or Minority Languages, ETS No. 148, Strasbourg, 5 November 1992.

²⁸ Είναι ενδεικτική η θέση που αφιερώνει η Πρώτη Έκθεση εφαρμογής της Σύμβασης-πλαισίου για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων της Αλβανίας, ως της σημαντικότερης εθνικής μειονότητας στην Αλβανία.

²⁹ Την άποψη της έλλειψης νομικής δεσμευτικότητας βλ. Buergenthal T.: The CSCE Rights System, 25 Geo. Wash. JIL & Econ. 333 (1991), σελ. 375-378.

³⁰ Final Act of the Conference on Security and Co-operation in Europe, Helsinki 1-8-1975, Principle No. VII,

³¹ Vienna Concluding Document of 15 January 1989, 10 HRLJ 270 (1989), Principles 16 – 21.

Στη δεύτερη κατηγορία βρίσκουμε εξειδικευμένα κείμενα που αφορούν πολύ πιο άμεσα την προστασία των μειονοτήτων. Έτσι, στο *Κείμενο της Κοπεγχάγης* της Επιτροπής Ειδικών για την Ανθρώπινη Διάσταση της ΔΑΣΕ,³² υπάρχουν εκτεταμένες διατάξεις για τα δικαιώματα των προσώπων που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες που έχουν πολύ πιο προωθημένο χαρακτήρα σε σχέση με τα γενικά κείμενα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι η μεταγενέστερη *Συνθήκη Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων* αναφέρει το παραπάνω κείμενο στο προοίμιό της και οι διατάξεις της είναι σαφώς επηρεασμένες απ' αυτό. Η σπουδαιότερη καινοτομία του κειμένου είναι ότι αναγνωρίζει -έμμεσα- τις μειονότητες ως συλλογικούς φορείς προτρέποντας τα κράτη να προστατεύσουν και να δημιουργήσουν τις απαραίτητες συνθήκες για την προώθηση της ταυτότητας των εθνικών μειονοτήτων, *inter alia* μέσω συζητήσεων με τους συλλογικούς φορείς έκφρασης των μειονοτήτων (Τμήμα. IV, παρ. 33). Πολύ σημαντική είναι και η *Έκθεση της Επιτροπής Ειδικών για τις Εθνικές Μειονότητες*³³ της Γενεύης που στην ουσία επαναλαμβάνει την διατύπωση του Κειμένου της Κοπεγχάγης αναφερόμενη όμως αποκλειστικά σε πρόσωπα που ανήκουν σε μειονότητες, συνεχίζοντας έτσι να θεωρεί τα μειονοτικά δικαιώματα ως ατομικά και όχι ως συλλογικά. Ένα ιδιαίτερα σημαντικό σημείο του κειμένου είναι ότι θεωρεί τα ζητήματα που αφορούν τις εθνικές μειονότητες ως ζητήματα νομίμου διεθνούς ενδιαφέροντος και όχι αποκλειστικά ως τμήμα της εσωτερικής αρμοδιότητας του κάθε κράτους (II, παρ. 3).

Αν και το σύνολο των κρατών του παρευξινίου χώρου είναι μέλη του ΟΑΣΕ, όπως προαναφέρθηκε, οι διατάξεις όλων των ανωτέρω κειμένων είναι πολιτικού και όχι νομικού χαρακτήρα, στο βαθμό που δεν έχουν ενσωματωθεί σε ένα νομικά δεσμευτικό κείμενο και, κατά συνέπεια, δεν μεταβάλλονται οι νομικές υποχρεώσεις των κρατών αναφορικά με την προστασία των μειονοτήτων.

Γ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Εκ πρώτης όψεως η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) δεν φαίνεται να έχει κάποιον ιδιαίτερο ρόλο στη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου περί προστασίας των μειονοτήτων στα παρευξινια κράτη, ωστόσο η θέση της είναι πολύ σημαντική στο ουσιαστικό επίπεδο. Τα πολιτικά κριτήρια τα οποία θέτει η ΕΕ για τις υποψήφιες χώρες (η Αλβανία υπέγραψε τη Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης τον Ιούνιο του 2006)³⁴

³² Document of the Copenhagen Meeting of the Conference on the Human Dimension of the CSCE, 29 June 1990, 11 HRLJ 232 (1990).

³³ Report of the CSCE Meeting of Experts on National Minorities, Geneva, 19 July 1991, 12 HRLJ 332 (1991).

³⁴ Κατά την διάρκεια της συνάντησης της Υπουργικής Τρόικα της Ε.Ε. με Αλβανία (Τίρανα, 13.1.2003), επιβεβαιώθηκε η δέσμευση της Ε.Ε. ως προς την ευρωπαϊκή προοπτική της Αλβανίας καλώντας την ταυτόχρονα να αναλάβει με υπευθυνότητα την εκπλήρωση όλων των όρων αιρεσιμότητας (conditionality) της Διαδικασίας Σταθεροποίησης και Σύνδεσης, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και ο πλήρης σεβασμός και προστασία των δικαιωμάτων της Ελληνικής Εθνικής Μειονότητας. Το ίδιο επιβεβαιώθηκε και στην "Ατζέντα της Θεσσαλονίκης για τα Δυτικά Βαλκάνια: Πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση" (The Thessaloniki Agenda for Western Balkans-Moving towards European Integration), η οποία υιοθετήθηκε κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής στη Θεσσαλονίκη (19-20.6.2003).

περιλαμβάνουν ζητήματα μεταχείρισης των μειονοτήτων, της εξάλειψης των διακρίσεων εις βάρος τους και για να ενταχθεί ένα υποψήφιο κράτος στην ΕΕ πρέπει να εκπληρώσει όλες τις προϋποθέσεις που τίθενται. Έτσι, όλα τα κράτη που είχαν μειονοτικά προβλήματα υποχρεώθηκαν να προσαρμόσουν τη νομοθεσία και τις διοικητικές ή άλλες πρακτικές τους στο κοινοτικό κεκτημένο. Σε πρακτικό επίπεδο η ΕΕ έχει συντάξει πολλά προγράμματα που αποδέκτες τους είναι και οι μειονότητες στην ΕΕ και ενισχύουν σε μεγάλο βαθμό τη γλωσσική και πολιτισμική ταυτότητα αυτών των ομάδων.

Η ΕΕ θέτει αυστηρά κριτήρια για τις υποψήφιες χώρες, κριτήρια τα οποία περιλαμβάνουν ζητήματα μεταχείρισης των μειονοτήτων, της εξάλειψης των διακρίσεων εις βάρος τους και για να ενταχθεί ένα υποψήφιο κράτος στην ΕΕ πρέπει να εκπληρώσει όλες τις προϋποθέσεις που τίθενται. Η ΕΕ υπέγραψε με την Αλβανία την 12η Ιουνίου 2006, τη Συμφωνία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης (ΣΣΣ) με τη ΕΕ, ως πρώτο στάδιο για την ένταξή της. Η ΣΣΣ, ένα όργανο άσκησης πολιτικής της Ε.Ε., στην περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων με κεντρικό στόχο τη ένταξη των κρατών στις ευρωπαϊκές δομές. Δυο είναι οι βασικοί άξονες δράσης της Σ.Σ.Σ: α) η προσέγγιση των χωρών της περιοχής στην Ε.Ε. και β) η προσέγγιση να γίνει υπό όρους (αιρεσιμότητα), όπως ο σεβασμός του διεθνούς δικαίου, του κράτους δικαίου, των δημοκρατικών αρχών, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των **Δικαιωμάτων των Μειονοτήτων**. Η Αλβανία με την υπογραφή της ΣΣΣ από την μία μεριά θα λάβει μεγάλη οικονομική βοήθεια και από την άλλη δεσμεύεται για αλλαγές **στα ανθρώπινα και μειονοτικά δικαιώματα**. Εξάλλου ήδη από το 2003 η ΕΕ έχει καλέσει την Αλβανία να αναλάβει με υπευθυνότητα την εκπλήρωση όλων των όρων αιρεσιμότητας της ΣΣΣ, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και ο **πλήρης σεβασμός και προστασία των δικαιωμάτων της ελληνικής εθνικής μειονότητας**, τονίζοντας ότι η πρόοδος στις διαπραγματεύσεις και η προσέγγιση της Αλβανίας στην Ε.Ε., θα εξαρτηθεί αποκλειστικά από την ικανότητα της να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει.

Οι μειονότητες περιλαμβάνονται μέσα στα ευρύτερα ανθρώπινα δικαιώματα της ΕΕ που προστατεύονται από τα θεσμικά όργανα ενώ σε κοινοτικά κείμενα γίνεται συχνά αναφορά σε άλλους οργανισμούς όπως ο ΟΗΕ και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Στην Ατζέντα 2000 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής γίνεται αναφορά στο σεβασμό των μειονοτήτων ενώ το Σύμφωνο Σταθερότητας για τη Νοτιοανατολική Ευρώπη θεωρείται από πολλούς σαν την μόνη κοινοτική δράση που είχε σαν κύριο αντικείμενο τις μειονότητες.³⁵

Τέλος, τα μειονοτικά ζητήματα απασχόλησαν σε μεγάλο βαθμό την Κεντροευρωπαϊκή Πρωτοβουλία μέσα στα πλαίσια της οποίας δημιουργήθηκε μια ομάδα εργασίας με αποκλειστικό αντικείμενο την προστασία των εθνικών μειονοτήτων (*Working Group on Minorities*). Η ομάδα αυτή ετοίμασε ένα σχέδιο συμφωνίας με αντικείμενο την προστασία των εθνικών μειονοτήτων το οποίο υιοθετήθηκε από την

³⁵ Μαλκίδης, Θ. Ευρωπαϊκή Ένωση και Παρευξέινιος χώρος. Αθήνα, Γόρδιος 2004.

Σύνοδο Υπουργών Εξωτερικών της Πρωτοβουλίας (Τορίνο 1994), λαμβάνοντας την ονομασία «Όργανο για την προστασία των Μειονοτικών Δικαιωμάτων».

19. Συμπεράσματα

Τα προβλήματα των μειονοτήτων είναι αναμφισβήτητα υπαρκτά. Οι περισσότερες χώρες, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, κατά την οποία αναπτύσσεται μια έντονη δραστηριότητα για τα μειονοτικά ζητήματα με διεπιστημονικές και πολιτικές προσεγγίσεις αποκαθιστούν το μειονοτικό ως ένα από τα κεντρικά σημεία αναφοράς της κοινωνικής, πολιτικής και πολιτισμικής ιστορίας, αλλά και δεν προχωρούν σε ουσιαστική επίλυση των προβλημάτων τους. Μία τέτοια περίπτωση είναι και η Αλβανία η οποία συμπεριφέρεται στην ελληνική μειονότητα εδώ και πολλά χρόνια με αντιδημοκρατικό τρόπο.

Από την περίοδο συγκρότησης του αλβανικού κράτους και ιδιαίτερα από την εγκαθίδρυση του κομμουνιστικού καθεστώτος, το αλβανικό κράτος γνώριζε ότι η Ελληνική Μειονότητα, διεκδικώντας την ιδιαίτερη ταυτότητά της θα αντιστέκονταν σθεναρά στους ομοιογενοποιητικούς μηχανισμούς του προς μια πολιτισμική ισοπέδωση. Η Αλβανία στις μεθοδεύσεις σε βάρος της ελληνικής μειονότητας αν και αναγνώρισε τυπικά την ύπαρξη και τα δικαιώματα της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία, το καθεστώς παραβίαζε συστηματικά τα διεθνώς αναγνωρισμένα και κατοχυρωμένα ανθρώπινα και μειονοτικά δικαιώματα, καλλιεργώντας ένα ιδιόμορφο αυθύπαρκτο σύστημα μειονοτικής συνείδησης, στη θέση της Εθνικής Ελληνικής συνείδησης.

Υπονόμευσε την συνείδηση και το διαχώριστο της πολιτιστικής της παράδοσης και την ψυχική ενότητα του λαού της Ελληνικής Μειονότητας από την κοινή πατροπαράδοτη πολιτιστική κληρονομιά του ελληνικού έθνους, διοχετεύοντας, πολιτισμό και νοοτροπία που νόθευαν την γνησιότητα της ταυτότητάς της, την απομάκρυναν από την παράδοσή της.

Το μέτρα που έλαβε σε βάρος της Ελληνικής Μειονότητας το αλβανικό καθεστώς ήταν ο αποκλεισμός της από κάθε επικοινωνία με την Ελλάδα, η πλαστογράφιση της ιστορίας, ο αυθαίρετος ορισμός της «μειονοτικής ζώνης», ο διωγμός της εκκλησίας, η καλλιέργεια της νοοτροπίας που οδηγούσε σε αποεθνικοποίηση, η αναδιάρθρωση του κοινωνικού ιστού με δεδομένη την τάση αλλοίωσης και αφομοίωσης, η πλαστογράφιση της ιστορίας, η τρομοκρατία, ο μαζικός εκτοπισμός, η εκτέλεση, η φυλάκιση, η εξορία, ο θάνατος.

Μετά το 1991 και τις καθεστωτικές αλλαγές στην Αλβανία, ο αριθμός των μελών της ελληνικής μειονότητας μειώθηκε αφού ένα μεγάλο μέρος των Ελλήνων μετανάστευσε ή εξαναγκάστηκε να μεταναστεύσει προς την Ελλάδα με αποτέλεσμα να μειωθεί δραματικά ο αριθμός των Ελλήνων.

Η νέα κατάσταση που διαμορφώνεται στην Αλβανία την περίοδο της μεταπολίτευσης, αποτελεί στην ουσία επιβεβαίωση της αποτελεσματικότητας αλλοίωσης της ταυτότητας της ελληνικής μειονότητας κατά το κομμουνιστικό καθεστώς.

Μεγάλα προβλήματα όπως η εκπαίδευση των μελών της ελληνικής μειονότητας, η θρησκευτική της ελευθερία, η απόδοση στους δικαιούχους των ιδιωτικών,

κοινοτικών και εκκλησιαστικών περιουσιών, η μη υλοποίηση από την αλβανική πλευρά των δεσμεύσεων για τα ανθρώπινα και μειονοτικά δικαιώματα, η τρομοκρατία παραμένουν και εντείνονται. Μέσα στο εθνικιστικό κλίμα που αναπτύσσεται στην Αλβανία, μια σειρά από ενέργειες της αλβανικής κυβέρνησης στράφηκαν κατά της ελληνικής μειονότητας με στόχο την οριστική απομάκρυνση του ελληνικού πληθυσμού. Το ζήτημα της ελληνικής μειονότητας πρέπει να αποτελεί κυρίαρχο θέμα στις ελληνοαλβανικές σχέσεις, στις διαπραγματεύσεις της Αλβανίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ως ζήτημα εξέλιξης ή όχι της σχέσης των δύο πλευρών και της προόδου με άλλους ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς (ΟΗΕ, ΝΑΤΟ, ΟΑΣΕ,).

Συνεπώς ο κυριότερος στόχος θα πρέπει να είναι ο σεβασμός και η πλήρης άσκηση των δικαιωμάτων της ελληνικής μειονότητας. Αυτό μπορεί να γίνει πολλούς τρόπους και κυρίως με τη διεθνοποίηση του ζητήματος. Το 2006 είχαμε προτείνει τη δημιουργία του Συντονιστικού Συμβουλίου Βορειοηπειρωτών, αυτό είναι ένα πρώτο βήμα που ενώνει όλους τους Βορειοηπειρώτες, ενώ στην Ομοσπονδία πρέπει να δημιουργήσουμε την Επιτροπή και το Παρατηρητήριο της Ομοσπονδίας για τη Βόρειο Ήπειρο που θα παρακολουθεί τα τεκταινόμενα και θα παρεμβαίνει όπου χρειάζεται. Ωστόσο αυτό που πρέπει να προωθήσουμε είναι η διεθνοποίηση και αυτό μπορεί να γίνει με ενέργειες που θα εξουσιοδοτηθεί να υλοποιήσει η Επιτροπή

Οι εθνικές μειονότητες και ειδικότερα η ελληνική μειονότητα δεν είναι περιθωριακό στοιχείο των κρατών της Βαλκανικής και της Αλβανίας αλλά ένα δημιουργικό της τμήμα. Υπό τον όρο αυτό είναι αναγκαίος ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως εγγυώνται οι διεθνείς οργανισμοί, οι διεθνείς συμβάσεις και η αλβανική νομοθεσία, ενώ και η διεθνής κοινότητα θα πρέπει να αντιληφθεί το θέμα της ελληνικής μειονότητας που ζει στην Αλβανία υφίσταται και αποτελεί ένα ζήτημα δημοκρατίας, αξιοπρέπειας και ελευθερίας.